

Перспективи подальших пошуків у напрямку дослідження. Представлені нами педагогічні умови мають перспективний розвиток у процесі формування полікультурної вихованості студентів вищих навчальних закладів юридичного профілю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабанский Ю. К. Оптимизация процесса обучения: общедидактический аспект / Ю. К. Бабанский. – М. : Просвещение, 1977. – 254 с.
2. Бондаревская Е. В. Гуманистическая парадигма личностно-ориентированного образования / Е. В. Бондаревская // Педагогика. – 1997. – №4. – С. 11-17.
3. Боришевський М. Й. Психологія виховання і державотворення / М. Й. Боришевський // Інформ. Бюлетень АПН України: псих.-пед. новини. – 1994. – №2 – травень – червень. – С. 1-5.
4. Житник Н. В. Організаційно-педагогічні умови підготовки бакалаврів економіки у коледжі II рівня акредитації : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / Житник Ніна Василівна. – Кривий Ріг, 2002. – 233 с.
5. Ожегов С. И. Словарь русского языка: ок. 60 000 слов / Сергей Иванович Ожегов ; под ред. Л. И. Скворцова. – 25-е изд., испр. и доп. – М. : Мир и образование, 2006. – 976 с.
6. Підласий І. П. Діагностика та експертиза педагогічних проєктів / І. П. Підласий. – К. : Україна, 1998. – 343 с.
7. Сподін Л. А. Педагогічні умови формування професійної спрямованості особистості студентів вищих аграрних закладів освіти: дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / Л. А. Сподін. – К., 2001. – 228 с.
8. Федорова О. Ф. Некоторые вопросы активизации учащихся в процессе теоретического и производственного обучения / О. Ф. Федорова. – М. : Высш. шк., 1970. – 301 с.
9. Философский энциклопедический словарь / ред. кол.: Л. Ф. Ильичев и др. – М. : Сов. энциклопедия, 1983. – 849 с.

УДК 37.026:744

Л. О. Цвіркун,
аспірант
(Криворізький педагогічний інститут
ДВНЗ “Криворізький національний університет”)

**ДИДАКТИЧНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ПРОЄКТНО-
КОНСТРУКТОРСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ПРОЦЕСІ ГРАФІЧНОЇ
ПІДГОТОВКИ**

Постановка проблеми. Тенденції розвитку вищої освіти України характеризуються пошуком різноманітних підходів до побудови навчального й виховного процесу майбутніх інженерів та вдосконаленням освітніх концепцій. Актуальним є застосування в педагогічній практиці

загальнопедагогічних підходів: індивідуальний, системний, особистісно зорієнтований, діяльнісний, контекстний. Одне із цільних місць у підготовці майбутніх фахівців посідає компетентнісний підхід. Так, Л. Паращенко розглядає компетентнісний підхід як накопичування нормативно визначених знань, умінь та навичок до формування здатності практично діяти, готовність застосовувати сучасну техніку та досвід у ситуаціях професійної діяльності [3, с. 71]. Мета навчання набуває цілеспрямовані орієнтири – формування особистості здатної до саморозвитку та готової до подальшого збагачення та зростання свого освітнього потенціалу.

Динамічний розвиток педагогічної науки та широке використання інформаційних технологій спонукає до зміни змісту дисциплін графічного циклу, удосконалення методів, прийомів та засобів навчання майбутніх фахівців. Це вимагає знаходження ефективних шляхів посилення графічної підготовки, де одне з цільних місць посідатиме компетентнісний підхід. Така організація навчальної діяльності сприятиме підготовці висококваліфікованого та компетентного інженера, який володітиме комплексом графічних компетенцій необхідних для подальшої проектно-конструкторської діяльності.

Аналіз досліджень та публікацій. Реалізації компетентнісного підходу в процесі графічної підготовки полягає у визначенні компетенцій, що передбачає використання активних методів та технічних засобів, які сприяють здобуттю знань, набуттю вмінь та способів їх подальшого практичного застосування. Тому формування проектно-конструкторської компетентності майбутніх інженерів є важливою проблемою сучасної педагогіки, розв'язання якої спрямоване на підвищення ефективності навчального процесу у ВНЗ. Про це свідчать праці дослідників: О. Ерцкіна “Формування проектно-конструкторської компетентності в процесі інженерної освіти”; І. Столбова “Управління якістю предметної підготовки в технічному ВНЗ на основі компетентнісного підходу (на прикладі графічної підготовки студентів)”; Є. Вехтер “Розвиток проектно-конструкторської компетентності бакалаврів технічного профілю”; О. Пузанкова “Формування професійних інженерно-графічних компетенцій студентів у процесі навчання комп'ютерної графіки”; О. Вох “Формування графічних компетенцій у майбутніх інженерів у процесі самостійної пізнавальної діяльності”. Науковці у своїх працях розробляють структурно-функціональні та теоретичні моделі, які сприяють вдосконаленню методики викладання технічних дисциплін. Проте слід зауважити, що розробленню дидактичної моделі формування ПКК у процесі графічної підготовки приділено недостатньо уваги.

Розв'язування окресленої проблеми вимагає уточнення поняття “дидактична модель”. Науковці (С. Гершунський, Н. Кузьміна, І. Луцик, Л. Розумова, Г. Сініцина, В. Штофф) зазначають, що дидактична модель повинна мати чіткий зв'язок, що передбачає певну структуру. Так, Г. Сініцина акцентує увагу на тому, що “дидактична модель” – сукупність елементів, які створюють єдину та суцільну структуру, яка спрямована на досягнення навчальної мети [4, с. 49]. Тому для побудови дидактичної моделі необхідно розглянути комплекс взаємопов'язаних елементів, які в сукупності сприятимуть уявленню про досліджуєми об'єкт – процес

формування ПКК майбутніх інженерів під час графічної підготовки.

Мета статті – розробити дидактичну модель формування проектно-конструкторської компетентності майбутніх інженерів у процесі графічної підготовки.

Виклад матеріалу. Процес формування ПКК – це багаторівнева структура, що є складником загальноосвітнього процесу у ВНЗ. Тому в основу дидактичної моделі покладено такі концептуальні положення:

– проектно-конструкторська компетентність майбутнього інженера – готовність студента до майбутньої професійної діяльності, що виявляється в поетапному накопичуванні нормативно визначених графічних знань, умінь та навичок у процесі графічної підготовки, передбачає вільне володіння інформаційними технологіями та графічними програмами, а також у здатності застосовувати отримані знання в процесі подальшої навчальної та професійної діяльності;

– зміст навчання дисциплін графічного циклу повинен відповідати науковій системі знань і закономірностям засвоєння наукових понять майбутніми інженерами, відповідно до рівня сформованості проектно-конструкторської компетентності;

– формування ПКК у процесі графічної підготовки вимагає визначення відповідних дидактичних підходів та принципи навчання, які сприятимуть ефективності цього процесу;

– рівні виявлення єдності показників критеріального аспекту надає змогу сформувати проектно-конструкторську компетентність майбутнього інженера.

Ураховуючи професійні потреби майбутнього інженера та дидактичні вимоги до навчального процесу, було розроблено дидактичну модель формування ПКК майбутніх інженерів у процесі навчання графічних дисциплін, яка поєднує чотири взаємопов'язані блоки: цільовий, формувальний, діагностувальний та результативний.

Перший блок (цільовий) передбачає постановку мети та завдань формування проектно-конструкторської компетентності майбутніх інженерів у процесі графічної підготовки, а також етапи формування цієї компетентності (початковий, базовий, закріплювальний, формувальний, творчий), які забезпечують оволодіння певною сукупністю графічних знань та умінь необхідних для подальшої навчальної та професійної діяльності.

Мета та завдання дидактичної моделі є важливими компонентами всього навчального процесу, який повинен відповідати сучасним вимогам та стандартам підготовки майбутніх фахівців. Аналіз загальноосвітніх стандартів та нормативних документів вищої освіти України [5] дав змогу окреслити основні завдання ПКК майбутнього інженера в процесі графічної підготовки:

– розв'язувати навчально-пізнавальні задачі традиційними методами;

– конструкторські завдання за допомогою сучасних графічних програм;

– моделювати та проектувати геометричні форми, вироби;

– розвивати особистісно-професійні якості, необхідні для подальшої проектно-конструкторської діяльності.

Другий блок (формувальний) складається з таких взаємопов'язаних елементів: зміст; форми, методи та засоби навчання, які є необхідними

складниками успішного формування ПКК у процесі вивчення графічних дисциплін; визначення відповідних дидактичних підходів та принципів навчання, що сприятимуть ефективності цього процесу.

Велике значення в процесі формування цієї компетентності має предметний зміст, який повинен проходити в єдності, цілісності та системності під час навчання загальноінженерних та спеціальних дисциплін. Науковці, які досліджують різні аспекти змісту графічних дисциплін (О. Деджула, М. Козяр, О. Мусянко, В. Нілова, Т. Олефіренко, Г. Райковська, М. Самардак, Н. Соснін, І. Столбова, Г. Сініцина Т. Чемоданова, Н. Щетина, М. Юсупова та ін.) наголошують, що зміст навчання визначається знаннями, уміннями та досвідом, необхідним майбутньому інженеру в професійній діяльності, який повинен відповідати рівню розвитку науково-технічного прогресу. Реалізація змісту графічних дисциплін регламентується освітніми та навчальними програмами, які окреслюють форми, методи та засоби навчання, необхідні для успішного формування графічних компетенцій у майбутнього фахівця.

До основних форм графічної підготовки слід віднести: лекції, практичні та лабораторні заняття, самостійну та індивідуальну роботу. Така організація навчального процесу вимагає не лише послідовності та системності у вивченні графічних дисциплін, а й оптимального співвідношення практичних та лабораторних занять, самостійної та індивідуальної роботи, що в сукупності забезпечать успішне формування ПКК у процесі графічної підготовки.

Слід зауважити, що лекційні заняття повинні забезпечувати інтелектуальний розвиток студента через залучення до активної інтелектуальної та пізнавальної діяльності. Для цього необхідно застосовувати не лише традиційні наочні плакати та макети, а й інноваційні технології (мультимедійні засоби, інтерактивну дошку), які сприятимуть підвищенню пізнавальної та мотиваційної діяльності майбутніх інженерів.

Одне із чільних місць у процесі закріплення теоретичних знань програмного матеріалу відведено практичним та лабораторним заняттям. Головною метою такої форми навчання є формування графічних умінь та навичок у процесі розв'язування завдань традиційними та інноваційними технологіями:

– практичні заняття дають змогу навчитися використовувати традиційні методи та правила графічних дисциплін задля систематизації, конкретизації та узагальнення навчального матеріалу;

– лабораторні заняття забезпечують набуття графічних знань та практичного досвіду, необхідного для майбутньої професійної діяльності.

У контексті проблеми, що з'ясується, слід зауважити: застосування педагогічних методів та прийомів сприятиме здійсненню діалогу між викладачем та студентом, що ефективно впливатиме на процес закріплення теоретичних знань програмного матеріалу під час практичних та лабораторних занять. Так, З. Бакум вважає, що методи взаємодіють між собою, але не можуть бути частиною один одного, а прийоми, взаємодіючи, можуть бути складником різних методів [2, с. 111]. Відповідно вибір методів та прийомів необхідно здійснювати в процесі графічної підготовки,

враховуючи дидактичну мету, завдання та рівень знань у студентів.

Характер проектно-конструкторської діяльності майбутніх інженерів зумовлює впровадження у процес графічної підготовки не лише традиційних, а й активних методів навчання. На цьому наголошує З. Бакум, акцентуючи, що найбільш ефективними є проблемні методи навчання (проблемне викладання, частково-пошукові, дослідницькі) [1, с. 37]. Це сприятиме стимулюванню інтересу в студентів до навчання графічних дисциплін, спонукатиме до дискусій під час колективного розв'язування навчально-пізнавальних завдань та забезпечить обмін знаннями в процесі креативної та творчої діяльності.

Не менш вагомим у процесі формування проектно-конструкторської компетентності є засоби навчання. Так, Н. Чопова вважає, що необхідно застосовувати засоби, які сприяють активізації розумової діяльності та розвитку просторових уявлень; формуванню глибоких навичок виконання ескізів та наочних зображень; практичні уміння і навички читання та виконання креслень [6, с. 109]. Тому ефективним засобом підвищення технологічності процесу графічної підготовки є інформаційні технології та сучасних графічних програми.

Формування проектно-конструкторської компетентності в процесі графічної підготовки вимагає визначення відповідних дидактичних підходів та принципи навчання, які сприятимуть ефективності цього процесу. Відповідно з окресленими дидактичними умовами (активізація пізнавальної діяльності майбутніх інженерів за допомогою графічних задач; застосування інформаційно-комунікаційних технологій для посилення мотивації в навчанні графічних дисциплін; міжпредметні зв'язки як засіб всебічної графічної підготовки майбутніх інженерів) в основу дидактичної моделі покладено єдність таких підходів: *компетентнісного* (І. Агапова, З. Бакум, Н. Бібік, С. Бондар, М. Головань, Н. Голуб, Е. Зеєр, І. Зимня, О. Пометун, Л. Паращенко, Дж. Равен, В. Серіков, В. Краєвський, А. Хуторський, В. Кальней, С. Шишов, М. Холодна, С. Холліфорд, С. Уїддетта ін.); *системного* (З. Бакум, С. Гончаренко, Є. Гусинський, К. Гуревич, Н. Кузьміна, Л. Русинова, І. Підласий, В. Серіков, І. Якиманська, А. Фурман та ін.); *особистісно зорієнтованого* (В. Беспалько, Є. Бондаревська, Є. Гусинський, Н. Ничкало, В. Серіков, О. Савченко, Н. Талізїна, Ю. Турчанінова, І. Якиманська та ін.).

Третій блок (діагностувальний) передбачає виокремлення компонентів сформованості ПКК майбутнього інженера відповідно до заданих критеріїв та їх показників.

Відповідно до визначених критеріїв (мотиваційний, пізнавальний, особистісний, дієвий) та показників окреслимо компоненти сформованості даної компетентності у процесі графічної підготовки.

Когнітивно-змістовий компонент: уміння розв'язувати інженерно-графічні завдання засобами нарисної геометрії та інженерної графіки; здатність пояснювати та демонструвати алгоритми розв'язування завдань, перевіряти та аналізувати результати власної роботи; знаходити та виправляти помилки в процесі розв'язування графічних завдань; уміння надавати відповіді на питання проблемного характеру; самостійно здобувати знання для креативної та творчої діяльності.

Операційно-дієвий компонент: сформованість загальних способів виконання креслень за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ); уміння виконувати графічні завдання за допомогою сучасних графічних програм; здатність виконувати навчальні проекти творчого характеру застосовуючи новітні технології; готовність реалізовувати творчі здібності за допомогою сучасних графічних програм; здатність володіти методами інженерної творчості.

Соціально-комунікативний компонент: готовність застосовувати в процесі розв'язування навчально-пізнавальних завдань вольові якості (кмітливість, цілеспрямованість, відповідальність, наполегливість); уміння працювати в команді, застосовуючи комунікативні уміння та самостійний досвід; гнучкість мислення та поведінки в процесі виконання творчих завдань; здатність толерантно розв'язувати навчальні та професійні проблеми, конфлікти.

Четвертий блок (результативний) дидактичної моделі формування ПКК відображає сформовані компетенції в процесі графічної підготовки, необхідні для подальшої навчальної та професійної діяльності: пізнавально-інтелектуальна, інформаційно-технологічна, соціально-комунікативна.

Висновки. Розроблена дидактична модель ПКК забезпечує:

– інтелектуальну основу пізнавальної діяльності в процесі опанування графічних дисциплін згідно з освітніми та професійними вимогами;

– оволодіння компетенціями, які відповідатимуть не лише встановленим традиційним вимогам до проектно-конструкторської діяльності, а й новим запитам ринку та рівню розвитку інформаційно-комунікаційних технологій;

– набуття майбутніми інженерами знань, умінь та практичних навичок аналізувати, синтезувати, конкретизувати та узагальнювати навчальну інформацію;

– активізацію потенційних можливостей для розвитку особистості, здатної до збагачення та зростання свого освітнього потенціалу;

– початкове професійне становлення проектно-конструкторської компетентності майбутнього інженера.

Перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження.

Формування проектно-конструкторської компетентності майбутнього інженера відбувається протягом всього навчання у ВНЗ. Багатогранність та варіативність цієї компетентності передбачає здатність до подальшого збагачення та зростання свого освітнього потенціалу, що потребує безперервної самоосвіти, творчого й креативного мислення. Це вимагає подальших досліджень, спрямованих на розвиток ПКК у процесі виконання проектних та конструкторських робіт, максимально наближених до професійної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Zinaida Bakum. Activation of cognitive activity of future engineers during graphical training / Zinaida Bakum, Ludmila Tsvirkun // Metallurgical and Mining Industry. Engineer pedagogiks. – 2014. – №5. – P. 36-39.

2. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах /

3. П. Бакум, І. В. Гайдаєнко, О. М. Горошкіна та ін. / за заг. ред. М. І. Пентиліюк. – К. : Ленвіт, 2005. – 400 с.

3. Паращенко Л. І. Технологія формування ключових компетентностей у старшокласників: практичні підходи / Л. І. Паращенко // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи (Бібліотека з освітньої політики) : колективна монографія / Міністерство освіти і науки України ; за заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : К.І.С., 2004. – С. 71-84.

4. Синицина Г. Н. Развитие компетентности в проектной деятельности у студентов технических специальностей : дисс. канд. пед. наук : спец. 13.00.08 / Синицина Галина Николаевна – М., 2003. – 187 с.

5. Освітньо-професійна програма підготовки / Науково-методична комісія з напрямку підготовки "Гірництво". – К., 2013. – 30 с.

6. Чопова Н. В. Экспериментальная модель преподавания инженерной графики в системе формирования профессиональных качеств личности будущего специалиста при обучении в техническом вузе / Н. В. Чопова // Вестник ТГУ. – 2011. – №2. – С. 105-110.

УДК 37.015.31:17.022.1

Н. В. Чернишова,

викладач

(Харківський національний

університет імені В. Н. Каразіна)

ПОГЛЯДИ ПЕДАГОГІВ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТ. НА ВИХОВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ МОЛОДІ

Постановка проблеми. Розвиток особистості та суспільства загалом в умовах сучасних економічних та політичних змін напряму залежить від пошуку духовних ідеалів та орієнтирів у вихованні молодого покоління. Сьогодні до найбільш актуальних питань виховання підростаючого покоління науковці відносять прищеплення таких цінностей, як гуманність, милосердя, чесність, справедливість, співчуття, любов, відповідальність тощо.

Нині спостерігається зростання прагматичності, байдужості до проблем навколишніх, водночас той науковий рівень, на якому мають бути розв'язані питання організації виховного процесу із урахуванням багатовікових українських традицій, не задовольняє запити суспільства. Тому необхідною умовою виходу з цієї ситуації є звернення до педагогічної спадщини минулих поколінь. Керуючись ідеями педагогів минулого, можна знайти ефективні методи боротьби з тими проявами в поведінці, які не відповідають загальнолюдським цінностям. Це й зумовлює доцільність звернення до наукової спадщини педагогів другої половини ХХ ст.

Аналіз досліджень і публікацій. Загальні питання виховання в молоді моральної культури широко висвітлюється в працях сучасних науковців. Так, особливості морального виховання підростаючого покоління знаходимо в теоретичних та практичних доробках таких учених як І. Бех, Л. Божович, І. Мар'єнко, І. Огієнко, О. Сухомлинська, П. Щербань та інші.